

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Марина Сергіївна ЗАЙЦЕВА,

*доктор філософії, докторант відділу
аспірантури та докторантури
ННЦ "ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса"
Міністерства юстиції України*

Забезпечення правосуддя в Україні є складним і багаторівневим напрямом діяльності держави, що охоплює сукупність організаційних, адміністративно-правових та нормативних заходів, спрямованих на створення реальних умов для здійснення судової влади відповідно до її конституційного призначення. Ефективність правосуддя залежить не лише від процесуальної діяльності судів, а й від належного функціонування механізмів публічного управління у сфері судоустрою, суддівського врядування та забезпечення незалежності суду. Саме в межах адміністративно-правового регулювання формується інституційне та процедурне підґрунтя, без якого реалізація права на судовий захист є неможливою або суттєво ускладненою. Адміністративно-правове забезпечення правосуддя будується на системі базових принципів, які визначають спрямованість, межі та зміст відповідного правового впливу. Серед таких принципів важливе місце відводиться верховенству права та законності, що виконують роль фундаментальних орієнтирів для діяльності органів державної влади та суддівського врядування у сфері забезпечення правосуддя.

Взагалі, пише С.П. Погребняк, верховенство права – це панування права певного змісту. У цьому випадку право стримує державу не фактом існування правил і процедур; воно обмежує державу за змістом її юридичних актів. Автор наголошує, що для демонстрації цієї ідеї слушною є метафора «верховенство права над законом». Основними цінностями, що асоціюються із цим аспектом, є гідність людини, стриманість державної влади. Матеріальний аспект верховенства права передбачає, що норми права мають відповідати: 1) стандартам основоположних прав і свобод; 2) загальним засадам права, іншим принципам природного права. Виконання вимог, що випливають з матеріального аспекту верховенства права, підкреслює С.П. Погребняк, забезпечується: 1) уявленням про обмеженість впливу держави на зміст права; 2) наявністю чітко викладеного переліку прав людини, зафіксованого насамперед в Конституції; 3) принципом поділу влади; 4) наявністю ефективної судової системи; 5) міжнародними угодами з прав людини; 6) належною правовою процедурою; 7) принципом пропорційності; 8) принципом добросовісності; 9) сильною конституційною традицією та відповідною загальною культурною ситуацією [1, с.22-23]. В свою чергу законність, пише М. Онуфрієв, це один із ключових принципів, який пронизує всю сферу функціонування публічно-владного сектору. Зміст законнос-

ті, на слушну думку автора, складають три елементи: 1) наявність у суспільстві та державі правового законодавства (тобто діючі закони виражають право, правові принципи, правові ідеали вільного демократичного суспільства і правової держави); 2) здійснення, реалізація законів у діях посадових осіб органів держави та влади, місцевого самоврядування і громадських об'єднань – і тих, які за законом повинні забезпечувати громадян та інших осіб наданими їм правами і свободами, і тих, хто за законом повинен захищати права і свободи у випадку їх порушення; 3) ефективний юридичний захист дії законів, якому належать державний контроль і нагляд за дією законів, а також система індивідуального захисту з боку громадян та інших осіб своїх прав і свобод, законних інтересів. Нормативну основу законності становить право [2, с.6].

Таким чином, верховенство права та законність як принципи адміністративно-правового забезпечення правосуддя в Україні становлять концептуальну основу діяльності публічної адміністрації у сфері організації та функціонування судової влади. Так, верховенство права, у досліджуваному контексті, означає пріоритет не лише формального закону, а й базових правових цінностей — справедливості, правової визначеності, пропорційності, рівності перед правом і судом, заборони свавілля з боку органів публічної влади. Законність, у свою чергу, є більш формалізованим принципом і полягає в неухильному дотриманні норм Конституції та законів України всіма суб'єктами адміністративно-правових відносин у сфері правосуддя. Вона вимагає, щоб повноваження органів, які здійснюють організаційне, кадрове, фінансове чи матеріально-технічне забезпечення судів, були чітко визначені законом і реалізовувалися виключно в установлених межах та процедурах. Законність забезпечує передбачуваність і стабільність адміністративно-правового впливу на судову систему, запобігає зловживанням владою та втручанню в здійснення правосуддя під виглядом управлінських або контрольних дій. Тож, цілком справедливим буде говорити про те, що верховенство права та законність створюють основу не лише для функціонування відповідних правовідносин, а й виступають базою для формування інших принципів.

Список використаних джерел

1. Погребняк С.П. Основоположні принципи права: автореферат. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2009. 37 с.
2. Ануфрієв М. Процесам реформування в органах внутрішніх справ ніщо не може завадити. *Міліція України*. 2001. № 5. С. 6.